

כדבר עיבור השנה בשביעית

לפי סדר עיבור השנים הנקוט בידינו שנה זו תשי"ט, שהיא שנת השביעית, היא שנה מעוברת, וראיתי צורך לעיין בענין עיבור השנה בשביעית לפי מקורות התלמודים וההלכה.

שנינו בגמ' בבלי (סנהדרין יב): תנו רבנן אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצאי שביעית, ופירש"י שם: לא בשביעית לפי שמאריכין עליהם איסור עבודת קרקע ולא במוצאי שביעית — בשמינית לפי שכלה הישן ומאריכים עליהם איסור חדש. הרמב"ם (הל' קידוש החדש פרק ד', ט"ו) פסק שם הלכה זו בזה"ל: „אין מעברין את השנה בשנת רעבון שהכל רצין לבית הגרנות לאכול ולחיות ואי אפשר להוסיף להן זמן לאסור החדש, ואין מעברין בשביעית שיד הכל שולטת על הספיחים ולא ימצא לקרב העומר ושתי הלחם ורגילין היו לעבר בערב שביעית (ה' ט"ז) יראה לי שזה שאמרו חכמים אין מעברין בשנת רעבון ובשביעית שלא יעברו בהם מפני צורך הדרכים והגשרים וכיוצא בהם אבל אם היתה השנה ראויה להתעבר מפני תקופה או מפני האביב ופירות האילן מעברין לעולם בכל זמן.

דברי הרמב"ם תמוהין: (א) ההשמטה שמשמיט האיסור לא לעבר במוצאי שביעית. (ב) איפה המקור שמפני התקופה והאביב ופירות האילן מעברין לעולם בכל זמן. ואין להסביר דבריו עפ"י הירושלמי מס' פאה (פ"ה ה"א) דאמרינן שם שמהתיר רבי להביא ירק מחו"ל היא שביעית היא שאר שני שבוע, ומותר לעבר לכתחלה בשביעית, שהרי הרמב"ם השמיט התירו של רבי הנ"ל, ופסק רק כאידך דרבי שמותר ליקח ירק במוצאי שביעית מיד ומטעם אחר המובא במס' שביעית פ"ו ה"ד בשנות אליהו להגר"א מווילנא ז"ל (ולא כמו שפירש הר"ש שם שההיתר הוא בגלל הבאת ירק מחו"ל) דהיינו משום דבב' או ג' ימים עושה כיוצא בו, ומקורו מהירושלמי פאה ס"פ כל זית. ועוד יש לומר שהבאת ירק מחו"ל לא מהני רק לגבי שנת השמינית אבל לא לגבי לעבר בשביעית עצמה והראי' מגמ' בבלי סנהדרין יב וז"ל: „של בית ר"ג היו מעברין במוצאי שביעית ובפלוגתא דהני תנאי דתניא אין מביאין ירק מחו"ל ורבותינו התירו" הרי שהבאה איננה גורם להתיר לעבר בשביעית כי אם במוצאי שביעית. והרוחנו בזה השמטת הרמב"ם האיסור לעבר במוצאי שביעית משום דפסק כרבן גמליאל, אולם אין מזה עדיין הסבר לשביעית עצמה.

וכן מוכח מהירושלמי במס' פאה ה"א לפי הגירסא של הגר"א ז"ל והגר"א מפולדא ז"ל דבמקום „היא שביעית היא שאר שני שבוע" גורסים: „היא מוצאי

שביעית היא שאר שני שבוע", הרי דס"ל דלגבי שנת שביעית עצמה לעברה לא מהני גם הבאת ירק מחו"ל לארץ.

ואף שיש לדחות ראי' אחרונה זו דאפשר לומר כי הגר"א מפולדא הולך לשיטתו שהאיסור לעבר בשביעית הוא מפני הפקעת הארץ מחיובי התרומות והמעשרות חודש נוסף, ומה מהני הבאת הירק כלפי הפקעה ממעשרות, אולם הרמב"ם שמנמק את האיסור לא לעבר בשביעית משום בולמוס הרעב שעי"ז אינם חוששין לאיסור של ספיחין ושולטין עליהם, מסתברא שהבאת ירק ותבואה מחו"ל לארץ בשנה השביעית משקיטה ומרסנת את הציבור שלא ישתלטו על הספיחין ותשאר תבואה לעומר ושתי הלחם ואפשר כבר לעבר גם בשנה השביעית גופא.

אבל שתי ההוכחות הראשונות נשארות על כנן: (א) השמטת הרמב"ם התירו של ר' להביא ירק מחו"ל, ומתן הנימוק היתר ליקח ירק במוצ"ש מיד מטעם דבב' או ג' ימים עושה כיוצא בו וכנ"ל. (ב) ראיתנו מגמ' בבלי שההיתר של הבאת ירק מחו"ל אינו אלא גורם להתיר לעבר במוצאי שביעית בשמינית אבל לא בשביעית, אפילו לפירש"י שהאיסור לא לעבר בשביעית אינו מפני הפקעת המעשרות אלא משום שמאריכין עליהם איסור עבודת קרקע, דדומה בנקודה זו פירושו לפירוש הרמב"ם שדאגת הבי"ד מצד הצבור האחוז בפחד של רעבון ומ"מ לא מהני ההיתר של הבאת תבואה וירק מחו"ל לבטל את האיסור שלא לעבר בשביעית.

וכדי לישוב את ה"יראה לי" של הרמב"ם מוכרחים לומר שהרמב"ם נגזר בתר הירושלמי שמובא האיסור לא לעבר בשביעית בתוספת המלים "ואם עברוה מעוברת" (כך הוא הלשון בפ"ה ממס' פאה ה"א. בבבלי אין סיום הברייתא "ואם עברוה מעוברת"). ומכיון שהירושלמי סובר שהוא ענין של לכתחלה ובדיעבד אפשר להסיק מזה לחלק בין אם העיבור הוא מצד צורך הצבור, שאז צורך האחר של הצבור, דהיינו בולמוס הרעב — מכריע. אבל אם העיבור הוא לצורך האביב, התקופה או פירות האילן שזה נסמך על הקרא "שמור את חדש האביב", או מותר לעבר גם לכתחלה. וזהו מה שמתרץ ירושלמי שם בפאה: "אין מן הדא אין את ש"מ כלום שמור את חודש האביב, שומרהו שיבא בתידושר" דלצורך שמירת האביב מותר לעבר אף לכתחלה. והיות שזה בסתירה עם הברייתא שאינה מחלקת בין אם העיבור הי' לצורך התקופה או לצורך תיקון הדרכים לכן אמר הרמב"ם "יראה לי שעל יסוד החילוק שיש ללמוד מסוגיית הירושלמי בונה מסברא ובתור "יראה לי" להתיר לכתחלה כשטעם העיבור נסמך על הכתוב. היוצא מדברינו, שלפי שיטת רבינו הרמב"ם בתור מרא דארעא דישאל בענין עיבורים, אפשר לקבל העיבורים בשנות השמיטה בלי ערעור אבל אם נלך בעקבות שאר המפרשים (ועיין בהשגת המפרש שם ברמב"ם ושאר מפרשים) יש עדיין להרהר בענין לעבר את שנות השמיטה לכתחלה. ישנן עוד נקודות קשות ברמב"ם וניישבם בע"ה בפעם אחרת.